

Rieka vo mne

[David Marc Hoffmann](#) · 26. marec 2025

David Marc Hoffmann, (v súčasnosti) riaditeľ archívu Rudolfa Steinera, napísal biografii o Rudolfovi Steinerovi, kde v ôsmich kapitolách sleduje jeho život a dielo. Otázky kládol Wolfgang Held.

Wolfgang Held: Dve životopisné otázky, kým sa dostaneme k Rudolfovi Steinerovi: Okrem nemčiny a histórie ste študovali aj múzejníctvo. Nevedel som, že existuje takýto študijný odbor.

David Marc Hoffmann: Vždy som sa zaujímal o sprostredkovanie a stavanie mostov. Moja terajšia práca redaktora diel Rudolfa Steinera, predtým riaditeľa vydavateľstva Schwabe, ako aj práca s kultúrno-historickými výstavami vždy zahŕňala sprostredkovanie medzi odborníkmi a znalcami v danej oblasti a publikom, ktoré prichádza úplne nepripravené.

Získali ste doktorát z histórie Nietzscheho archívu. To prekvapilo aj mňa. Nietzscheho filozofické sústo nie je celkom váš štýl, alebo sa mýlim?

Už od študentských čias ma fascinoval Nietzsche a jeho existenciálna filozofická sila. Mojou dizertačnou prácou bola história Nietzscheho archívu, a teda otázky súvisiace so Steinerom. Elisabeth Förster-Nietzsche chcela získať Rudolfa Steinera pre svoje vlastné záujmy v Nietzscheho diele. Tento príbeh je veľmi dobre zdokumentovaný v našom archíve Rudolfa Steinera. V korešpondencii Rudolfa Steinera a Elisabeth Förster-Nietzscheovej máme nespočetne veľa nepublikovaných materiálov, ale aj dokumenty o tom, ako Steiner organizoval Nietzscheho knižnicu, či o jeho stretnutí s vyšinutým Nietzsche. Zaoberal som sa tým v obsiahlej dizertačnej práci. S Martinom Buberom a Majstrom Eckhartom som sa však od Nietzscheho emancipoval.

Široký oblúk od Nietzscheho k Buberovi.

Áno, od ja k ty.

V úvode životopisu Rudolfa Steinera citujete jeho prvé dva hlavné princípy, ktoré antropozofiu zhustili a antropozofiu nazývate metódou, nie vyučovacím obsahom.

Prvý hlavný princíp poskytuje definíciu antropozofie, nie hocijakú, ale výraznú. Je to začiatok konca tvorby Rudolfa Steinera, takmer ako dedičstvo. Uvádza sa v ňom: „Antropozofia je cesta poznania, ktorá sa snaží viesť duchovno v ľudských bytostiach k duchovnu vo vesmíre.“ A ďalej: „U ľudí vzniká ako potreba srdca a emócií.“ Nehovorí: Antropozofia je svetonázor, ktorý je obsiahnutý v 400 zväzkoch kompletného vydania, ale skôr: Je to cesta poznania, ktorá spája duchovno v ľudských bytostiach s duchovnom vo vesmíre. A kde sa to odohráva? U ľudí sa to objavuje ako „srdečná a citová potreba“ – neveriteľný, intímny opis metódy. Nie je to vec učenia, ale skôr cesta k poznaniu, ale tiež to nie je sentimentálna a ani emocionálna cesta. Steiner zdôrazňuje, že antropozofia je duchovná veda.

Potom prichádza druhá hlavná zásada v knihe.

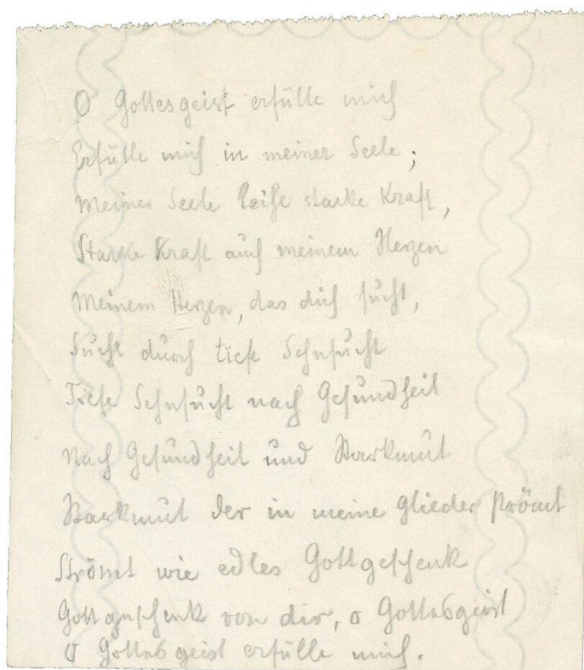
Áno, zdôrazňuje: „Antropozofia sprostredkúva poznanie, ktoré sa získava duchovným spôsobom.“ Ak sa človek riadi týmito hlavnými princípmi, potom je antropozofia prostriedkom na získanie vedomostí, nie poznanie samotné. Keď sa hovorí o reinkarnácii a karme, reinkarnácii a predchádzajúcich inkarnáciách Zeme a hovorí sa o tajomstvách akášických záznamov, potom nejde o antropozofiu, ale o výsledok antropozofického výskumu. Keď sa pozerám cez ďalekohľad alebo beriem do ruky lupu, tieto prístroje mi umožňujú pozorovanie a lupa a ďalekohľad ma zaujímajú len do tej miery, pokiaľ veci

sprístupňujú. Čím ostrejší, aby sme zostali pri metafore, čím ostrejší je ďalekohľad, tým lepšie sú postrehy. V tomto smere ma zaujíma antropozofia ako prostriedok na získavanie vedomostí.

Rudolf Steiner, ako ho opisujete, týmto „ďalekohľadom antropozofie“ upriamuje náš pohľad na to večné v nás.

Napísal to v prvom zachovanom liste priateľovi Josefovi Köckovi z 13. januára 1881. Povedal, že prebdel celú noc a zaoberal sa filozofickým problémom. Chcel zistiť, či je pravda to, čo povedal Schelling: „Všetci máme tajnú, úžasnú schopnosť stiahnuť sa zo zmien času do nášho najvnútornejšieho ja, zbaveného všetkého, čo prišlo zvonka, a tam, pod formou nemennosti, kontemplovať to večné v nás.“ To dojalo aj mňa. 20-ročný chlapec píše, že získal schopnosť vidieť v sebe večné. Toto je stretnutie s Bohom, keď Boha vidíme nie ďaleko v nebi, ale na zemi a v nás, ľuďoch. A teraz by som rád citoval Angela Silesia: „Zastav sa, kam bežíš, nebo je v tebe; ak budeš hľadať Boha inde, bude ti navždy chýbať.“

V tomto prvom liste máme životnú tému Rudolfa Steinera. Pretože, čo sa tu vyjadruje inak? Pozerať sa na večné v nás znamená vytvoriť spojenie medzi duchovným v ľudských bytostiach a duchovnom vo vesmíre. Steiner to zažil už ako 20-ročný a na sklonku života to jednoducho formuloval systematickejšie.

Rudolf Steiner, Poznámka 3331. Archív Rudolfa Steinera.

Potom v knihe spomeniete jeho formuláciu „niekedy zázračná záhadná povaha“. Je to váš opis jeho niekedy nepolapiteľného jazyka?

Nie, toto je pokus povedať tým, ktorí všetko vedia, že veci nie sú také jednoduché. V Rudolfovi Steinerovi nachádzam viac otázok ako odpovedí. Svet sa pre mňa stáva záhadnejším. Samozrejme, vysvetlenia ľudskej povahy sa pre mňa stali základom v mojom styku so sebou samým a so svojimi blíždymi. To však vyvoláva len ďalšie otázky. Svet sa stáva čoraz tajomnejším. Nedôverujem vlastne všetkým tým, pre ktorých je svet čoraz jasnejší. Táto úžasná záhadná vlastnosť sa stala mojim základným postojom pri rokovaní s Rudolfom Steinerom. Nechcem ho uraziť príliš rýchlym pochopením. Vo väčšine prípadov som ako vôl na hore, čo sa týka toho, čo viem a čo učí Rudolf

Steiner. Sú to veľké hádanky. Nemôžem predsa primerane reagovať na opisy „Starého Saturna“ ani na celkom určite platný výrok: „Podľa duchovno-vedeckých poznatkov je 3. apríl dňom smrti Ježiša Krista.“ To všetko sú veľké záhady. Ak si toto ujasním, tak už to je veľký pokrok.

Teraz hovoríte pokorne.

Pokora sa pre mňa čoraz viac stáva životným mottom, ak sa to dá o sebe samom povedať bez arogancie. A nietzscheovský, stirnerovský postoj „svet patrí mne“, ktorým sa vyznačoval aj Steiner na začiatku, mi stále viac unikal. Už som spomínal Martina Bubera a Majstra Eckharta. Je mi čoraz jasnejšie, ako málo vieme a že sme všetci na ceste. A to som sa snažil vyjadriť aj vo svojom životopise. V knihe sú ostré pasáže, niektoré by sa niekomu mohli zdať trúfalé. Zároveň som sa to vždy snažil prezentovať s rešpektom a otvorene.

Ste tu správcom archívu. Každý deň sa „kúpete“ vo všetkom, čo nám Rudolf Steiner dal, zanechal. Ako ste si vlastne vybrali momenty do jeho životopisu? Aká metóda vás vedie?

Áno, to je jadro veci, ako hovoríte. Profesionálne sa ponorím do materiálov a obsahu na osem hodín denne. To je bremeno aj námaha, pretože v istom zmysle viem príliš veľa. Dá sa povedať, že o Rudolfovi Steinerovi a antropozofii sa nikdy nevie dosť. Ale vedomosti prinášajú len zdanlivú zručnosť. Vedomosti dávajú predovšetkým znalosť. Som odborníkom na Rudolfa Steinera a jeho dielo, ale v žiadnom prípade by som sa nepovažoval a neoznačoval za „znalca“ jeho života a diela. Viem toľko vecí, mám prístup k toľkým dokumentom, ktorými môžem „vyvrátiť“ rôzne pasáže z jeho autobiografie „Môj život“. Mám dokumenty, ktoré hovoria niečo iné, ako si on pamätá. Robí to zo mňa vševedúceho a hrozí, že zabudnem: život je oveľa bohatší ako akýkoľvek dokument. Nedávno som tiež čítal sériu prednášok a narazil som na veľa vecí, pri ktorých som si povedal: „To proste nejde.“ To ma trápí, ale možno mi uniká aj niečo iné, niečo dôležitejšie.

Od vedomostí k empatii – to je tá cesta?

V tomto životopise som sa teraz pokúsil vybrať to najdôležitejšie a uviesť veci okolo Rudolfa Steinera na pravú mieru. Nechcem nechať svoje intelektuálne svedomie v šatni vydavateľa, ale vzal som si ho so sebou do písania životopisu. Preto mám stále otázky, kde sa mi zdá, že veci nedávajú zmysel. Ak to neurobíme, prenechávame ihrisko znalcom a aj agresívnym znalcom.

Nechajme Rudolfa Steinera stáť si za svojím – túto vetu som ešte nepočul.

Bol to skôr pocit, ktorý zrejme súvisel s mojím zápasením. S týmto dielom zápasím celé desaťročia pre jeho úžasnú záhadnú kvalitu. Steinera beriem vážne a zároveň sa pýtam: Ako môže niečo také napísať? Brožúrku napríklad začínam meditáciou Rudolfa Steinera z jeho poznámok, ktoré ma sprevádzajú už roky:

Ó, Duch Boží, naplň ma,
naplň ma v mojej duši;
mojej duši daruj veľkú silu,
veľkú silu aj môjmu srdcu,
môjmu srdcu, ktoré hľadá teba,
hľadá teba vo vrúcnej túžbe,
vo vrúcnej túžbe po zdraví,
po zdraví a odvahe k sile,
odvahe, ktorá prúdi do mojich údov,
prúdi ako ušľachtilý dar boží,
dar boží od teba, ó Duch Boží,
ó Duch Boží, naplň ma.

Úžasná modlitba, báseň. Tu sa odborník vytráca a prebúda sa znalec – nie? Keď v sebe tieto verše oživím, stane sa to, o čom sme možno hovorili na začiatku. Stop! Kam bežíš? Nebo je v tebe. A toto „nechanie neba, aby sa konalo vo mne“, namiesto toho, aby som naň poukazoval navonok, je rozmer, ktorý nám dáva Rudolf Steiner, nad rámec všetkého problematického, nepochopiteľného či trúfalého. Niekedy nájdem výroky, keď si hovorím: Ako to takto môže? Nenecháva ma slobodného. Ale taký je ten text, ja sa ním zaoberám a žijem s ním. A niečo sa vo mne deje.

Je to zlatý základ samotnej antropozofie?

Áno, to je to, čo hovorím o antropozofii – alebo o tom, čo hovorí druhá veta: „U človeka sa javí ako potreba srdca a citov.“ To nie je ideológia, žiadna sektárska ideológia. Do hry potom vstupuje úplne iný rozmer.

V knihe niekoľkokrát hovoríte o osamelosti. Patrí k Rudolfovi Steinerovi?

Áno, mám dojem, že Steiner bol samotár. Vždy. Vo Weimare a Berlíne bol spoločenský a mohol byť. Vedel „tancovať na rôznych parketoch“. Ale v srdci nebol len samotár, bol osamelý. Neskôr opisuje – veľmi zaujímavu, platí to aj pre Nietzscheho – že skutočný duchovný žiak je vlastne bezdomovec. V prípade Nietzscheho – ten skutočne stratil nemecké občianstvo a bol podľa švajčiarskych štandardov bezdomovec. Takto sa ľudia nazývajú «sans papiers», teda bez papierov. A Steiner bol v tomto svete pravdepodobne bezdomovec. Ťažko sa orientoval, ako opisuje na začiatku, a nebol silne pripútaný k zmyslovému svetu. Neskôr sa začal viac zaujímať o stavanie mostov ako o usadenie sa v tomto svete a pocit domova.

Keď píšete, že Rudolf Steiner žil desiatky rokov so zbalenými kuframi, aj to je život, ktorého náročnosť je ťažko predstaviteľná.

Áno, v našich archívoch máme okrem iného aj knižnicu Rudolfa Steinera, 9000 zväzkov, označených a usporiadaných podľa oddelení: Goethe, beletria, filozofia, náboženstvo, teozofia atď. A niekedy pred ňou stojím a hovorím si: To je dôvod, prečo som vševied. O jeho knižnici mám lepší prehľad ako on. Nikdy nevidel tieto knihy tak usporiadané, nikdy nemal taký prehľad a až príliš často mu chýbal prístup ku knihe, ktorú potreboval. Máme 1000-stranový register, ktorý zostavila Martina Maria Sam, s odkazmi na všetky okrajové poznámky, kde môžem rýchlo a jednoducho vyhľadať, ktorú knihu Alberta Schweitzera čítal a komentoval. O Steinerovom čítaní viem viac ako on, ale nevnímal som to. To je rozdiel medzi odborníkom a znalcom.

Od učiteľa k učencovi – ako rozumiete týmto krokom?

Pokúsil som sa napísať Steinerov životopis prospektívne, hľadiac dopredu z perspektívy stávania sa, nie retrospektívne z retrospektívnej perspektívy toho, čo sa stalo, čo všetko ospravedľuje a vysvetľuje z hľadiska cieľa. Napríklad môžem povedať, že Steiner išiel na Oberrealschule s úmyslom stať sa učiteľom; možnosť stať sa duchovným učiteľom vtedy ešte nebola na stole. Fascinuje ma, ako si tento život našiel cestu. Veci mohli byť v toľkých momentoch úplne inak. A ako sa Steinerovi podarilo prekonať napríklad nietzscheovský a stirnerovský individualizmus. Pre neho to bola priepasť, kde stál pred ničotou a dokázal sa priviesť k novému pohľadu na celý vesmír. Nietzscheho táto priepasť priviedla k šialenstvu. Steiner týmto nulovým bodom prešiel. Hovorí, že každý, kto sa usiluje o vyššie poznanie, musí ísť touto cestou. Nazýva to cesta do Hádu. Buď zahyniete, alebo, ako píše, sa otvorí nový svet, nové nebo a nová zem. A to je teraz, opakujem, nebo v nás. Domnievam sa, že na prelome storočia v dramatickom a pre nás nepriehľadnom procese, Steiner skutočne dospel k tomu, čo je opísané v 21. kapitole knihy Zjavenia. „A videl som nové nebo a novú Zem, pretože staré nebo a stará Zem už neboli.“ A v určitom zmysle chápem to, čím Steiner prešiel, ako vnímanie – teraz sa to stáva žalostným – ako vnímanie nebeského Jeruzalema tu na zemi. Stalo sa to v ňom a spravilo z neho

úplne iného človeka. A nevieme sa vyrovnáť s tým, ako sa Steiner, ktorý pije alkohol a fajčí a je nespoľahlivý vo svojom rozvrhu, zrazu javí ako mystik.

Viem, že spievate v zbere. Aká je vnútorná ozvena po dokončení písania biografie? Existuje „ozvena“?

Áno, ako esencia, po napísaní tejto biografie a po 22 rokoch profesionálnej práce, každodennej angažovanosti v diele Rudolfa Steinera, mi rieka príde vlastne ako obraz. Pracujem na rukopisoch Rudolfa Steinera, ktoré znova a znova upravoval. Často som si kládol otázku: Aké by to bolo, keby Rudolf Steiner žil o desať rokov dlhšie? Potom by sme mali ďalšiu knihu s názvom „Teozofia“ a ďalšiu knihu s názvom „Okultná veda“. To, čo som musel ako vedúci archívu zvládnuť, je momentka v čase, ktorá by bola iná, keby Rudolf Steiner žil o desať rokov dlhšie. Keď si spomeniete, koľko sa toho stalo medzi rokom 1914, vypuknutím vojny a rokom 1924! Teraz berieme úplné vydanie ako „jeho dielo“. Teraz berieme každé slovo čierne na bielom a myslíme si, že toto je posledné slovo múdrosti. Všetko je v pohybe. Ako rieka tečie ďalej? Pre mňa je odpoveď: Rieka pokračuje vo mne. Nemusím ďalej rozvíjať antropozofiu. Ako som povedal, antropozofiu chápem skôr ako ďalekohľad a lupu. Musím ďalej rozvíjať svoje poznanie sveta a spojenia medzi duchovnom v ľudských bytostiach a duchovnom vo vesmíre. Toto je pre mňa pokračovanie práce. A to je podstata, za ktorú mu vďačím.

David Marc Hoffmann, riaditeľ Archívu Rudolfa Steinera. Vyštudoval nemčinu a históriu v Bazileji a potom v rokoch 1985 až 1995 pracoval v Archíve Rudolfa Steinera. Po doktoráte absolvoval externú ašpirantúru múzejníctva. Od roku 1996 pracuje pre Schwabe-Verlag, najprv ako redaktor a potom ako riaditeľ vydavateľstva. V roku 2012 prešiel do archívu Rudolfa Steinera.